

LES ORDINACIONS MUNICIPALS DE MONTBLANC (SEGLES XVIII I XIX)

Josep M. PORTA BALANYÀ

La vila de Montblanc, capital de l'actual comarca de la Conca de Barberà, des de la seva fundació efectiva l'any 1163¹ va ésser una vila reial, i com a cap de la vegueria del mateix nom, i amb les franqueses i prerrogatives reials, progressà ràpidament i anà adquirint molta importància fins a arribar al segle XIV en què aconseguí un gran esplendor urbanístic i econòmic i un més que notable augment demogràfic i es convertí en la vuitena població de Catalunya en nombre d'habitants². En aquesta mateixa

1. Ja que en realitat, en aquesta data, es va atorgar la segona carta de població. La primera va ser donada el 1155, quan Ramon Berenguer IV encomanava a Pere Berenguer de Vilafranca l'organització i repoblació de Duesaigües, que a partir d'aquell moment, s'hauria d'anomenar Vila-salva, lloc, que sembla estaria situat prop de la confluència dels rius Anguera i Francolí. Com que aquest emplaçament, en una zona aclotada, no era prou apte per a la defensa, el febrer de l'any 1163 Alfons I el Cast, ordenà a Pere Berenguer que traslladés el veïnat al tossal de Santa Bàrbara i que la nova vila portés el nom de «Munt-blanc». Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 2, fol. 117v., publicat per F. de BOFARULL: "Documentos para escribir una monografía de la villa de Montblanch" a *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, VI. Barcelona, 1898, pàg. 428-430, docs. 1 i 2; i també J.M. FONT I RIUS: *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. CSIC. Madrid-Barcelona, 1969, docs. 98 i 119.

2. Segons el fogatge de 1378 se situava darrera de Barcelona, Perpinyà, Lleida, Tortosa, Girona, Tarragona i Puigcerdà. Així, superava a poblacions actualment importants com Mataró, Manresa, Reus, Igualada, Valls, etc. J. IGLÉSIES: "La població de la Conca de Barberà a través de la història" a *VIII Asamblea Intercomarcal d'Estudiosos a Montblanc. 1966*. Ed. Montblanc. Granollers, 1967, pàg. 77.

centúria, concretament l'any 1387, se li concedí la distinció de Vila Ducal, quan Joan I va atorgar el títol de Duc de Montblanc al seu germà Martí³, el qual posteriorment el succeiria amb el nom de Martí l'Humà.

A partir del segle XIV, amb les diferents epidèmies i les successives guerres, la Vila Ducal de Montblanc entrà en una etapa de decadència que perduraria fins ben entrat el segle XVIII⁴.

Montblanc, des de la seva fundació, va viure un procés lent i gradual de pre-organització municipal, ja que des d'un primer moment disposà d'un consell integrat per un nombre d'entre quatre a set prohoms, els quals serien assessors eventuais del batlle per a determinats afers. Posteriorment, per a tractar assumptes de major transcendència, fou necessària la intervenció més directa de la població, la qual es portà a terme mitjançant el Consell General de la Universitat, és a dir, la reunió o assemblea de tots els veïns o caps de família de la població. Per tant, com acostuma a succeir tot sovint, la institució del municipi montblanquí va ésser el reconeixement legal d'una situació de fet⁵. Així, Pere el Gran va registrar la constitució del municipi l'11 de gener del 1284⁶. Segons aquest privilegi, cada primer de gener s'elegirien setze jurats i consellers⁷. El fet que, en el document, no s'hi indiquin les seves funcions, fa pensar, i sembla ratificar, que la representació popular ja venia de lluny; i com que les seves atribucions ja eren prou conegudes, no calia concretar-les⁸.

3. Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 2.026, fol. 15v., publicat per F. de BOFARULL: *Documentos para escribir...*, obra cit., pàg. 509-515, doc. 57. Sobre el tema del Ducat de Montblanc, vegeu també J.M. JÀVEGA: "El ducado de Montblanch" a *Montblanch. Boletín de cultura e información local*, núm. 61 i 62, Montblanc, abril i maig de 1955, pàg. 3-4 i 4-5; F. MATEU I LLOPIS: "Dux Montisalbi" a *Boletín Arqueológico. Miscelánea Sánchez Real*, I, fasc. 93-96. Tarragona, 1966, pàg. 145-149; J. FELIP- G. SERRA: "El Ducat de Montblanc (1387-1990)" a *El Pati. Setmanari d'informació de l'Alt Camp i de la Conca de Barberà*, núm. 349, Montblanc, 20 d'abril de 1990.

4. Per una aproximació a la història de Montblanc, vegeu, entre d'altres, A. PALAU I DULCET: *Conca de Barberà. I. Guia de Montblanch*. Imp. Romana. Barcelona, 1931; i J.M. PORTA I BALANYÀ: "Montblanc" a *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, IX, Fund. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1983, pàg. 307-328. I també F. BADIA I BATALLA: *Guia turística de Montblanc*. Imp. Requesens. Montblanc, 1995.

5. Per a l'evolució del municipi medieval montblanquí, vegeu el treball de J.M. SANS I TRAVÉ: "Algunes reflexions sobre el règim municipal de Montblanc a l'Edat Mitjana (segles XII-XIV)" a *Circular del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca*, núm. 9. Montblanc, 1975, pàg. 8-23.

6. Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 46, fol. 150v., publicat per F. de BOFARULL: *Documentos para escribir...*, obra cit., pàg. 492, doc. 44.

7. Els quals serien sis jurats i consellers de mà major, cinc de la mitjana i cinc de la menor. Vegeu supra, nota anterior.

8. Sobre el tema vegeu J.M. SANS I TRAVÉ: *Obra cit.*, pàg. 13-16.

Degut al creixement demogràfic de Montblanc, les assemblees generals, en ésser multitudinàries, resultaren inoperants; per aquesta raó, Pere el Cerimoniós, el 15 de juliol del 1368, establí que el Consell General estaria format pels setze jurats, més trenta-quatre persones⁹. Posteriorment, el 26 d'octubre del 1393, la duquessa Maria Lluna realitzà una nova reforma de l'organització municipal¹⁰. En essència, es mantenia el Consell dels Cinquanta, però apareixien uns nous càrrecs: els tres còsols (si bé, la seva existència real és ja anterior¹¹). Els còsols, amb un càrrec de caràcter anual, i sense poder ser reelegits, concentrarien el poder executiu. Estarien assessorats per un doble cos consultiu: un consell reduït, constituït pels setze jurats, i el Consell General, format pels cinquanta consellers. A partir d'aquest moment, llevat de la introducció del sistema d'insaculació, sembla que les modificacions en el règim municipal de Montblanc, no tindrien gran importància fins al segle XVIII¹², quan, com a tot Catalunya, s'instaurà una nova ordenació política sorgida del Decret de Nova Planta.

Com és ben sabut, una de les finalitats primordials dels representants municipals era la de reglamentar la vida interna i la bona marxa de les seves poblacions respectives. A tal fi, en moltes localitats catalanes, dictaren una sèrie d'ordinacions per tal d'ordenar i regular els nombrosíssims i molt variats aspectes d'una comunitat, com podien ser: l'organització i el govern municipal, la convivència entre els propis veïns, l'ordre públic, la correcta utilització de pesos i mesures, la regularització en els proveïments, el consum, els costums i la bona moralitat, l'agricultura, les activitats artesanals, la ramaderia i la limitació de les pastures, els aprofitaments comunals, els serveis públics, la policia urbana i rural, el respecte a la propietat, etc.¹³

9. Dels quals catorze serien de la mà major, deu de la mitjana i deu de la menor. *Ibidem*, pàg. 16-17.

10. Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 2.108, fol. 136v., publicat per F. de BOFARULL: *Documentos para escribir...*, obra cit., pàg. 525-528. Vegeu igualment, J.M. SANS I TRAVÉ: *Obra cit.*, pàg. 21.

11. L'11 de gener de l'any 1392 ja s'elegiren 3 còsols. El document els menciona com a "*consules, síndicos et procuratores*". Arxiu Reial de Barcelona, Cancelleria, Reg. 2.108, fol. 45, publicat per F. de BOFARULL: *Documentos para escribir...*, obra cit., pàg. 502, doc. 51.

12. J.M. SANS I TRAVÉ: *Obra cit.*, pàg. 22.

13. Sobre el tema, vegeu J.M. FONT I RIUS: "Ordinacions locals en terres del Baix Llobregat i Penedès: Santa Creu d'Olorde i Sant Bartomeu de la Quadra" a *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, V. Barcelona, 1977, pàg. 76; id.: Pròleg a J.M. GUIX I SUGRANYES: *El "llibre de la Cadena" de Reus. Règim jurídic de la vila en l'Edat Mitjana*, I. Asociación de Estudios Reusenses. Reus, 1963, pàg. 15-19; id.: "Orígenes del régimen municipal en Cataluña" i "Génesis y manifestaciones iniciales del régimen municipal en Cataluña", ambdós articles a *Estudios sobre los drets i institucions locals en la Catalunya medieval*. Universitat de Barcelona. Barcelona, 1985, pàg. 530-537 i 595 respectivament.

En una paraula, intentaven aglutinar els “*mil aspectes menuts que integraven la vida quotidiana inclosa en l'àmbit de les seves muralles o del seu terme*”¹⁴.

Per tant, les ordinacions d'una determinada localitat ens donaran una valuosa informació, amb una gran riquesa de dades, “*sobre la seva vida econòmica, social, religiosa, pública*”; és a dir, “*sobre el batec humà de l'activitat que alenava dins els seus murs*”¹⁵.

No cal dir que moltes de les poblacions de Catalunya, que han salvat la seva documentació, disposen dels textos de les seves respectives ordinacions¹⁶. L'actual comarca de la Conca de Barberà (i també Montblanc) no és aliena a aquesta situació, ja que si bé, probablement, se'n conserven d'altres, ara per ara, només en coneixem algunes ja publicades, com són, per exemple, les de la Guàrdia dels Prats de l'any 1275¹⁷, les de l'Espluga de Francolí del 1347¹⁸, les de Conesa del 1453¹⁹, les de Prenafeta, Miramar, Figuerola i Montornès del 1459²⁰, les de Vimbodí dels anys 1578, 1594 i de 1750²¹, les de Vilanova de Prades²² i les de Barberà de l'any 1874²³.

Pel que fa a les ordinacions de Montblanc, en primer lloc, tenim constància de l'existència del *Llibre del mostassaf*. D'aquest llibre en subsisteixen vuitanta-dues normes (atès que hi manquen alguns folis), de les

14. J.M. FONT I RIUS: Pròleg a J.M. GUIX I SUGRANYES: *El "llibre de la Cadena..."*, obra cit., pàg. 16.

15. *Ibidem*, pàg. 17.

16. Sobre la bibliografia referent a ordinacions, vegeu, entre d'altres, una relació a P. ANGUERA: “Ordinacions de l'Albiol” a *L'Albiol. Notícies històriques*. Ajuntament de l'Albiol. L'Albiol, 1985, pàg. 105-106, nota 2; i, especialment, les actes de les *Jornades sobre ordinacions baronals i municipals a Catalunya (segles XIII-XIV)*. Arxiu Històric Comarcal de Valls. Valls, 14-16 de novembre de 1986.

17. Citades per F. CARRERAS I CANDÍ: “Ordinacions urbanes per lo bon govern a Catalunya (segles XIII a XVII)” a *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XI. Barcelona, 1923-24, pàg. 292 i ss.

18. A. ALTISENT: “Ordinacions de l'Espluga de Francolí Sobirana (1347)” a *Arrels. Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, I. Casal d'Espluga de Francolí, 1980, pàg. 131-157.

19. Citades per J.M. GUIX I SUGRANYES: *Obra cit.*, pàg. 164.

20. A. PALAU I DULCET: *Ordinacions de Prenafeta, Miramar, Figuerola y Montornès. 1459*. Imp. Requesens. Montblanc, 1930, 23 pàg. Aquestes ordinacions foren editades a partir d'una còpia que realitzà el notari montblanquí Josep Ramon Alba el 1806. Per tant, en elles s'inclouen les confirmacions i les revisions efectuades els anys 1659, 1661, 1703, 1728, 1734, 1747 i 1761. Sembla que aquell notari copià el manuscrit redactat el 1717 pel cirurgià de Montblanc Joan Gavalrà.

21. A. BERGADÀ I ESCRIVÀ: *Vimbodí. Estudi Històric, Sociològic i Religios*. Parròquia de Vimbodí. Vimbodí, 1978, pàg. 228-240 i 250-265.

22. T. CAPDEVILA: “Unes ordinacions de Vilanova de Prades” a *La Cruz. Diario Católico*. Tarragona, 22 de setembre de 1935.

23. M. MIRÓ I ESPLUGUES: “Ordinacions municipals de Barberà (1874)” a *Barberà. Butlletí de la biblioteca parroquial*, núm. 136-137. Barberà, 1970.

quals només n'hi ha tres de datades, que corresponen a finals del segle XV i a principis del XVI²⁴. Sembla que, en el transcurs del temps, aquestes ordinacions varen ésser modificades o ampliadades en alguns dels seus aspectes. Molt probablement, l'últim afegitó, bàsicament de caire religiós, va produir-se el 1680, data en què possiblement se'n confegiren unes de noves²⁵.

Les que tot seguit comentarem foren redactades el 1712 i tingueren una llarga vigència, si bé, el 1754, essent Tinent de Corregidor i Alcalde Major Ignasi de Castellví i Pontarró, s'hi féu alguna esmena molt puntual, però en general es trobaren aptes i perfectes²⁶.

Aquestes ordinacions continuarien tenint validesa durant la resta del segle XVIII i, segurament, fins gairebé l'últim quart del segle XIX (car no hem trobat cap referència documental que ens indiqui el contrari), quan el 1880, l'Ajuntament de Montblanc, tot adequant-se a la nova normativa legal, emmarcada per la Llei municipal del 2 d'octubre del 1877, canviava les seves antigues ordinacions per unes *Ordenanzas Municipales*, en les quals, els representants municipals perdien bona part de les seves atribucions i quedaven sotmesos a un control directe del governador civil²⁷.

Centrant-nos en el tema que tractem, és a dir, en l'anàlisi concreta i detallada de les 111 normes de les *Novas ordinacions fetas per los Reigadors de la p(resen)t Vila de Montblanc per lo bon raigimen de aquella*, en primer terme, cal esmentar que l'original, corresponent al 1712, s'ha perdut o, almenys actualment, no es localitza en cap arxiu públic. Per tant, ens hem hagut de basar en una còpia realitzada per Ramon Anton Foguet el 22 d'abril de l'any 1834²⁸. En aquest aspecte, volem indicar que el copista va cometre

24. J. M. SANS I TRAVÉ: "El "llibre de mostassaf" de Montblanc. Segles XV-XVI". Comunicació presentada a les *Jornades sobre ordinacions baronals i municipals a Catalunya (segles XIII-XIV)*. Arxiu Històric Comarcal de Valls. Valls, 14-16 de novembre de 1986.

25. Sobre el tema vegeu LL. VIVES I POBLET: *Narracions històriques de la vila de Montblanc*. Inèdit. Montblanc, 1960, pàg. 241-242; i també, en la mateixa transcripció de les Ordinacions que presentem, la part final del capítol núm. 80.

26. Tenim constància que s'afegí una ordinació que deia: "...que ninguna persona se atrevís arrencar de terra socas de aquell lloch que ting y poseesch a la costa de Sant Joan, que antes era de Joan Badia, baix la pena de 10 sous per cada soca que se trobarà aijan arrencat". Vegeu la pàg. 32 del text de les Ordinacions que comentem.

27. Vegeu la seva anàlisi feta per G. SERRA I CENDRÓS: "Un exemple d'ordinacions municipals catalanes de finals del segle XIX: Montblanc, 1880". Comunicació presentada a les *Jornades sobre ordinacions baronals i municipals a Catalunya (segles XIII-XIV)*. Arxiu Històric Comarcal de Valls. Valls, 14-16 de novembre de 1986.

28. Arxiu Històric Comarcal de Montblanc (Conca de Barberà). Fons municipal de Montblanc. I. Administració general, sign.: 1.2.1. Ordenances municipals (Reg. 6.3.).

alguns errors de transcripció, doncs hi ha algunes paraules que no tenen sentit; i, probablement, pel que fa a les penes imposades, en diverses ocasions, va confondre el símbol de lliures pel de sous, o a la inversa, ja que segons aquesta transcripció, algunes de les situacions punibles, que seguint una bona lògica, serien simplement malifetes, es veuen penalitzades amb una imposició més elevada que altres actes verdaderament delictius. Aquestes errades, encara que en la nostra transcripció hem intentat esmenar-les, ens han fet desistir de realitzar un quadre sinòptic, on es pogués veure clarament la pena imposada per cada situació delictiva o punible, segons el seu articulat o normativa.

A més, creiem convenient assenyalar que les Ordinacions de Montblanc que analitzem són molt semblants i segueixen pràcticament els mateixos cànons que d'altres coetànies. Més concretament, i centrant-nos en l'actual comarca de la Conca de Barberà, tenen una gran similitud (i algunes de les seves normes són quasi bé idèntiques o exactes) amb d'altres publicades, com per exemple, les de Vimbodí de l'any 1750²⁹.

Així doncs, aquest text, que podria integrar-se en el tipus més ampli i corrent d'Ordinacions locals o municipals³⁰, no divergeix de la resta d'exemples publicats, ja que al llarg dels seus 111 capítols, se'ns presenten una sèrie de normes destinades a regular els diferents aspectes de l'economia, del comportament social i de la defensa de la propietat privada, que el no complir-les farà incórrer a l'infractor en el pagament d'un ban o pena, quasi sempre monetari, que en molts casos serà doblat si el delicte o malifeta es comet de nit, o de tancament de presó. A vegades, a més de l'abonament de l'estipulat per l'ordinació, el transgressor haurà d'esmenar el dany ocasionat.

En síntesi, i malgrat el to reiteratiu i el tractament d'uns mateixos temes en capítols diferents i dispersos dintre el contingut de les seves normes, assenyallarem els punts fonamentals que contenen, segons unes grans agrupacions temàtiques:

Un primer grup normatiu es podria incloure en el que fa referència a la pressió ideològica-religiosa, centrada en el control de la moralitat i dels costums. En conseqüència, es prohibia taxativament feinejar els dies de festa i, àdhuc, els dies d'oir missa, no podent treballar fins després d'haver-hi

29. Vegeu la transcripció efectuada per A. BERGADÀ I ESCRIVÀ: *Obra cit.*, pàg. 250-265.

30. A diferència d'un altre grup "*destinades a estructurar el règim orgànic de la pròpia universitat o municipi*". Vegeu aquesta classificació a J.M. FONT I RIUS: *Ordinacions locals en terres del Baix Llobregat i Penedès...*, obra cit., pàg. 76.

assistit. Paral·lelament, també es privava de treballar i jugar (ni públicament ni privada) mentre se celebrés qualsevol acte religiós. Lògicament, el blasfemar i maleir Déu també era vetat, amb penes ascendents pels reincidents.

En segon lloc, trobem que diverses normes de les Ordinacions, regulen d'una manera ben precisa la higiene i la neteja de les places, carrers i camins. Així, resta prohibit llençar qualsevol tipus d'aigües o immundícies per les finestres i s'estipula que tots els veïns, els tres primers dies de cada mes, o cada vegada que haurà de passar una processó, hauran de netejar les seves respectives places i carrers; i tres cops a l'any, ho faran en els camins del terme; els quals, per tal de poder-hi circular les persones i el bestiar, hauran d'estar sempre en perfecte estat de judici dels regidors de la Vila. Aquesta preocupació per la protecció, arranament i bona conservació dels camins, ja siguin públics o veïnals, sembla bàsica, atès que és molt reiterativa i punitiva, fins al punt que, si alguns propietaris no tenen els camins en perfectes condicions, els animals podran transitar per les propietats que confrontin amb la part del camí que estigui en mal estat.

L'apartat de la higiene també es complementa amb les ordinacions referents a les clavegueres, fonts i abeuradors, que hauran de ser netejats i recompostos pels mateixos veïns. Pel que fa a les fonts i abeuradors, queda totalment prohibit rentar-hi o llençar-hi qualsevol tipus de gènere. Així mateix, els regidors també seran els encarregats de supervisar la perfecta higiene de les carnisseries i de la peixateria³¹.

En un altre aspecte d'aquest grup de normes, mereix especial atenció la inquietud que s'entreveu pel destí de les ròsses (*o ròssecs*), ja que s'assenyala que solament es podran llençar en un determinat lloc, entre el Molí del Pas i l'aiguabarreig del riu Anguera, indret que encara avui es coneix com a *riu dels Ròssecs*.

Estretament lligat amb el punt anterior hi ha el de la gran preocupació per la problemàtica i la salubritat de l'aigua, ja que en qualsevol cas sempre està expressament vetat l'embrutar-la o desapropiar-la. Així mateix, aquesta temàtica de l'aigua també conté abundants prohibicions taxatives sobre el

31. Segons la recana de 1712 i el cadastre de 1731 a Montblanc hi havia dues carnisseries, la de "la Vila" i la "de Dalt", a més de la peixateria ja esmentada. Sobre el primer document vegeu la seva transcripció a J. POBLET I CIVIT: *Notes històriques de la vila de Montblanc*, I, Montblanc, 1929, pàg. 6-7; i, per a l'anàlisi del segon, J.M. PORTA I BALANYÀ: *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII. Economia, urbanisme i societat segons la documentació cadastral*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1986, pàg. 70-71.

trencament dels conductes o dels recs per on circula i del seu desviament, ja sigui de les aigües que abasten la Font Major³² o de les que serveixen per a regar, les quals no es poden desviar ni pels camins ni cap a la pròpia heretat.

A més, pel que fa a les aigües destinades al regadiu s'observa una clara voluntat d'ésser controlades totalment pels regidors de la Vila. D'aquesta manera, es desautoritza el fer-ne mal ús; i, en especial, es prohibeix reiterativament el deixar oberts els crestalladors una vegada s'hagi regat. També s'estableix una regulació extremadament detallada i molt precisa en el tema de les diades de regatge. El control és encara molt més acurat en el repartiment de les aigües de la partida de Vinyols³³, on els regidors la distribuïran amb justícia i equitat.

Un cinquè apartat, i alhora el més extens, el pot integrar el que fa referència a la ramaderia en les seves relacions amb l'agricultura, que sens dubte, en aquesta època, ambdues activitats constituïrien els pilars fonamentals de l'economia³⁴.

Mitjançant les diferents reiteracions que es van succeint al llarg de les normes d'aquestes ordinacions, sabem que el terme montblanquí, a principis del segle XVIII, produïria tota mena d'hortalisses i de llegums (verdures, cols, alls, cebes, carbasses, melons, síndries, cards, faves, pèsols, guixes, etc.), els sembrats (amb distints cereals) eren conreats en guaret, i les vinyes, amb els seus respectius mallols, també hi serien presents. Els olivers i els arbres fruiters (ametllers, cirerers, codonyers, figueres, nesprers, noguers, pruners) deurien tenir una relativa importància, si bé, la seva extensió seria molt menor que l'ocupada pels cereals i, també, per la vinya³⁵. Tots aquests

32. Sobre la higiene de les aigües i les epidèmies a Montblanc i a la Conca de Barberà, vegeu F. DURAN I CAÑAMERAS: "La Font Major" a *Montblanch. Boletín de cultura e informació local*, núm. 20 i 21, Montblanc, novembre i desembre de 1951, pàg. 2 i 3; i també, M. ARRANZ I HERRERO: "Epidèmies i crisis agràries a la Catalunya Nova en els decennis de 1720: l'actitud de les autoritats borbòniques" a *Aplec de Treballs núm. 7*. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1985, especialment les pàg. 207-214.

33. Sobre el repartiment de les aigües a l'horta de Vinyols, fins a la redacció i aprovació del seu reglament el 1895, vegeu F. CHAPARRO: "Les hortes de Montblanch" a *Agricultura. Revista agrícola catalana*, núm. 5. Barcelona, 5 d'agost de 1921, pàg. 367-368; publicat també a *La Nova Conca*, núm. 144, Montblanc, 27 d'agost de 1921, pàg. 6.

34. Vegeu la nostra obra *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII...*, obra cit.

35. Concretament, i a mode d'exemple, el 1731, en el terme montblanquí, l'espai conreat només ocupava el 38,28%. La terra campa o els cereals, amb un 20,2%, constituïen el principal conreu. Se subdividia entre sembradura de regadiu (12,5%) i de secà (7,7%). El segon conreu en importància era la vinya, amb un 9,3%. La típica trilogia mediterrània era completada per les oliveres, amb un 7,06%. Però, els olivers, en la majoria dels casos, mai no representarien el conreu principal d'una explotació, sinó que farien d'arbre d'antara, o es trobarien dispersos, a l'atzar, entre la sembra i la vinya. Finalment, hi havia

arbres citats consten amb plantacions novelles, la qual cosa ens indica l'existència d'una agricultura en una fase de possible expansió, fet que no es contradiu amb el fort moment d'eufòria del conjunt català de finals del segle XVII³⁶, el qual, posteriorment, portaria al gran creixement econòmic de la Catalunya divuitcentista, malgrat que en el cas de la Conca de Barberà, aquest esplendor agrari (provocat per la rompuda vitícola, l'extensió i la intensificació dels conreus), a diferència d'altres comarques properes o de les zones del litoral, no arribaria fins ben entrada la segona meitat del segle XVIII³⁷.

Junt amb aquesta agricultura, bàsicament d'autoconsum, també existien altres plantes destinades als processos manufacturers, com eren el cànem, el lli³⁸, el roldor, els vímets i també les moreres (ja que l'aprofitament de les seves fulles servia per a la cria dels cucs de seda).

Com ja hem assenyalat, la ramaderia constituïria l'altre pilar econòmic fonamental, si bé, sembla que majoritàriament seria una activitat secundària o complementària de les feines agrícoles³⁹. Bàsicament, estaria representada

els productes d'horta i els noguers, amb un percentatge que no arribava a l'1%. J. M. PORTA I BALANYÀ: *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII...*, obra cit., pàg. 21-47 i 155. Aquesta estructura de conreus també era molt semblant a la d'altres localitats de la Conca de Barberà, fins ara estudiades. Vegeu J. M. PORTA I BALANYÀ: "Aportacions sobre la situació de la vinya a la Conca de Barberà a la primera meitat del segle XVIII", a *Món Mediterrani. Jornades sobre la viticultura de la Conca Mediterrània*, 1986. Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona, Universitat e Barcelona. Diputació de Tarragona, 1995, pàg. 141-154; Id.: "L'agricultura i la propietat agrària de Vilaverd en el segon quart del segle XVIII (2n)" a *Aplec de Treballs núm. 3*. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1981, pàg. 279-309; Id.: "Vimbodí en el 1739: economia i societat segons la documentació del Reial Cadastre" a *Aplec de Treballs núm. 4*. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1982, pàg. 203-232.

36. Aquest redreçament que podria iniciar-se pels volts de la dècada de 1680 està àmpliament comentat i analitzat per diferents historiadors. Entre d'altres, vegeu P. VILAR: *Catalunya dins l'Espanya Moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals*, II. Ed. 62. Barcelona, 1964, pàg. 373-411; P. MOLAS I RIBALTA: "La represa econòmica de 1680. Economia i política a finals del segle XVII" a *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*. Curial. Barcelona, 1977, pàg. 47-69; J. FONTANA: "Sobre el comerç exterior de Barcelona en la segunda mitad del siglo XVII" a *Estudios de Historia Moderna*, VI. Barcelona, 1956, pàg. 199-219; C. MARTÍNEZ SHAW: *Cataluña en la carrera de Indias (1680-1756)*. Crítica. Barcelona, 1981, pàg. 200 i 251-257, etc.

37. J. M. PORTA I BALANYÀ: *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII...*, obra cit., bàsicament les pàg. 34-36, 46-48 i 143-147.

38. El conreu del lli ja és documentat a Montblanc des de molt antic. Vegeu A. ALTISENT: "Notícies socials i econòmiques de Montblanc, la Guàrdia dels Prats i la Riba, pels volts del 1200, en els documents de Poble" a *VIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos...*, obra cit., pàg. 58.

39. J. M. PORTA I BALANYÀ: *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII...*, obra cit., pàg. 57-62; i Id.: "Algunes consideracions preliminars sobre l'evolució econòmico-agrària de la vila de Montblanc en el segle XVIII" a *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, I. Depar-

pel bestiar boví (limitat a un màxim de dos bous o de dues vaques per casa), pel de civada o de càrrega i tir (amb ases, cavalls, mules, pollins, rossins i someres), per l'oví (amb anyells, borrecs, cabres, moltons, ovelles i primals) i pel porquí. Pel que fa als dos primers tipus de bestiar, sembla que en aquesta època podria haver-hi una preponderància del boví; però, en el transcurs del segle, l'hegemonia s'invertiria a favor del bestiar de civada o de peu rodó, animals més lleugers i més aptes per a llaurar unes extensions de terreny majors i, amb la rompuda, cada vegada més allunyades del nucli urbà. Aquesta substitució dels animals lents (els bous) pels més lleugers (bàsicament mules), serà corrent a la Catalunya divuitcentista i constituirà un signe ben clar de modernització⁴⁰; en aquest cas, de la societat agrària montblanquina.

Al llarg de bona part de les normes que conformen aquest apartat que hem denominat agrícola-ramader, les prohibicions que fan referència d'al-

tament d'Història Moderna. Universitat de Barcelona. Barcelona, 1984, pàg. 381-389. Així mateix, aquest fet, de subordinació de la ramaderia en profit de l'agricultura, també es donava en altres poblacions del Corregiment i de l'actual comarca de la Conca de Barberà. Vegeu EQUIPO DE HISTORIA MODERNA EN TARRAGONA: "Aproximación a un estudio de la agricultura del Corregimiento de Tarragona en la primera mitad del siglo XVIII, a través del Real Catastro" a *Actas del Coloquio Franco-español de Historia Agraria*. Universidad Complutense y Casa de Velázquez; publicat posteriorment a *Siglo XVIII. Una aproximación interdisciplinar*. Departament d'Història Moderna de la Facultat de Filosofia i Lletres. Tarragona, 1983, pàg. 541-554. Per a un estudi més detallat i localitzat també es pot consultar R. IBARRA I OLLÉ: *Valls a la segona meitat del segle XVIII segons el Reial Cadastre*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1991; C. MARTÍNEZ SHAW: "Riudoms a la primera meitat del segle XVIII: un perfil socioeconòmic" a *Quaderns de Divulgació Cultural*, núm. 4. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar". Riudoms, 1982, pàg. 18; J. MORELL I TORRADEMÈ: *Vila-seca i Salou: aspectes econòmics i socials en el segle XVIII*. Agrupació Cultural de Vila-seca i Salou. Vila-seca i Salou, 1986; LL. NAVARRO I MIRALLES: "Un "llibre del Repartiment" del Real Catastro: Vilallonga, Corregimiento de Tarragona (1726)" a *Quaderns d'Història Tarraconense*, II. Tarragona, 1980, pàg. 114; Id.: "Maspujols, corregimiento de Tarragona, según el catastro de 1712" a *Universitas Tarraconensis*, IV. Facultat de Filosofia i Lletres. Tarragona, 1981-1982, pàg. 20; F. OLIVÉ I OLLÉ: *El Valls del segle XVIII i el comerciant d'aiguardents Anton Baldrich i Janer*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1981; J.M. PORTA I BALANYÀ: "La població, la societat i la riquesa de Vilaverd en el segon quart del segle XVIII (1r)" a *Aplec de Treballs* núm. 2. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 1980, pàg. 58-59; i també, Id.: *Vimodó en el 1739...*, obra cit., pàg. 214.

40. Aquest canvi del bou per la mula i l'ase que cada cop serà més important. En el segle XVIII ja està molt generalitzat arreu de Catalunya; si bé, segons Eva Serra, en el segle XVII, l'ús dels animals lleugers ja era corrent a les comarques de la Noguera i de l'Urgell, mentre que encara era verificable l'ús del bou per a llaurar al Vallès Occidental i a la plana de Vic. E. SERRA: "Consideracions entorn de la producció i la productivitat agràries de la Catalunya del segle XVII" a *Estudis d'Història Agrària*, núm. 1. Barcelona, 1978, pàg. 131. Sobre les causes de la substitució dels bous i la generalització dels animals equins a la Catalunya del segle XVIII vegeu G. ANES: *Las crisis agrarias en la España Moderna*. Taurus. Madrid, 1974, pàg. 24-25 i 120-122; i C. MARTÍNEZ SHAW: *Riudoms a la primera meitat del segle XVIII...*, obra cit., pàg. 6.

guna manera a la ramaderia són constants. Així, per exemple, per tal d'aconseguir una millor higiene, es desautoritza que el bestiar travessi les sèquies, que es tinguin corrals de vaques o de cabres dins dels recinte emmurallat de la Vila i que aquests animals hi entrin, llevat de quan els bous transportin algun pes o càrrega. També es prohibeix que el bestiar vagi sense morral o que no porti bossals o esquelles. Igualment, s'indica que els ramats no poden pasturar sense la vigilància d'un pastor major de catorze anys i d'un rabadà; i per tant, en cap cas, el bestiar pot anar sol, ni quedar-se únicament amb el rabadà, ja que sempre hi ha de ser present el pastor. En últim terme, també s'impedeix totalment l'entrada de qualsevol tipus de bestiar en els conreus, especialment en els mallols o en les plantades novelles d'oliveres, de moreres i d'altres arbres. En alguns casos s'especifica l'època o les dates entre les quals no s'hi pot pasturar.

Com a complement de l'anterior qüestió referida a l'agricultura i a la ramaderia, en moltes normes hi trobem una temàtica molt reiterativa, la del tenaç refermament de la propietat privada, assumpte que el subdividirem en dos grans apartats. En un primer, tal com ja hem comentat, hi consten les prohibicions que afecten el bestiar, en el cas d'entrar en les propietats privades o en els conreus, amb les seves corresponents penes per totes les destrosses que aquest pogués ocasionar. En un segon nivell, s'hi poden integrar totes les normes que desautoritzen la irrupció de persones alienes en les propietats d'altres, amb les seves consegüents penalitzacions, ja que en els camps, ni tan sols s'hi pot entrar per fer-hi herba o per espigolar. Concretament, en les possessions d'altri, és vetat: prendre sarments, palla, cànem i lli; collir i maltractar els raïms i tota altra mena de productes; segar blat, ferratge i roldor; fer-hi llenya; i tallar brossa, mallol i qualsevol tipus d'arbre, per tal d'obtenir-ne cendra o carbó. De la mateixa manera, tampoc ningú pot crestar o espatllar les arnes d'altres convilatans; fer dreceres en terrenys que no siguin seus; desfer marges de particulars per buscar-hi caragols; i, lògicament, també es priva d'entrar als horts per les parets.

Per tal que s'observin totes aquestes disposicions, les ordinacions fan notar que seran nomenats diferents guardes de terme, els quals tindran la funció concreta de vigilar els conreus i els productes del camp i, si s'escau, hauran de denunciar el malfactor. Si succeeix que s'han de realitzar diverses judicacions, per tales o danys, aquestes es portaran a terme per uns prohoms o pels mateixos regidors, que també seran els encarregats de controlar determinats aspectes de les reglamentacions.

Un altre grup de normes significatives d'aquestes ordinacions que comentem, són les que es refereixen a les activitats manufactures o artesa-

nals⁴¹ i al comerç. Així, a més de fer esment de les arnes de mel, de la producció de seda, del cànem, del lli...; entre d'altres, també es regulen, en certa manera, algunes facetes de l'activitat dels forners i de les persones que elaborin guix. Igualment, pel que fa a les fires i als mercats, es donen unes regles ben precises i es prohibeix taxativament l'acaparament de productes o de mercaderies. En aquest apartat del comerç, l'articulat també assenyala que no és permès a cap persona, ja sigui montblanquina o forastera, entrar o treure qualsevol fruit o mercaderia, que no sigui pels quatre portals públics del recinte emmurallat⁴²; i a tal fi, en cap cas, no es poden utilitzar les portes dels particulars o els forats existents als murs de les muralles, i menys fer-ne de nous.

En els últims epígrafs de les ordinacions s'indica que totes les penes imposades es repartiran en tres parts iguals, una de les quals repercutirà en profit de l'acusador. A més, es fa saber que totes les ordinacions antigues, anomenades de "*mostassaf*", si no estan derogades o modificades per aquesta nova reglamentació, continuaran en plena vigència. L'articulat finalitza amb la descripció dels límits i de les partides⁴³ que conformen el vedat i amb l'enumeració de les carrerades del terme.

Sintetitzant, i a manera de resum o de quadre sinòptic, tot seguit, destaquem els principals trets que tracten les ordinacions analitzades. Aquests són els següents:

1. Reglamentació de la moralitat i forta pressió ideològica i religiosa.
2. Normatives ben precises sobre la neteja i higiene de places, carrers i camins.

41. Els interessats en el tema poden veure l'obra de J.M.T. GRAU I PUJOL: *La indústria tradicional de Montblanc i la Conca en el segle XVIII*. Imp. Requesens. Montblanc, 1989.

42. "*Els quals eren oberts a punta de dia i es tancaven després de tocada l'oració del capvespre*". LL. VIVES I POBLET: *Obra cit.*, pàg. 243. Aquests portals, que formaven part del recinte emmurallat, manat construir Pere el Cerimoniós a partir de l'any 1366, s'anomenaven de Sant Antoni o de Santa Anna (prop del Raval, de cara a Lleida), de Sant Francesc (que donava pas cap al Camp de Tarragona), de Sant Jordi (que comunicava vers la Serra de Prades) i el de Barcelona o de Bover (que obria a llevant). Més tard, es construí el portal del Castlà, que segons sembla era per al seu ús particular, però es tapià en el segle XVII i restà tancat fins als inicis del segle XX. Actualment, els dos primers portals, situats a un i altre extrem del carrer Major, ja no existeixen. El de Sant Antoni fou derruït l'any 1796 i el de Sant Francesc ho fou el 1907. Sobre el tema vegeu LL. VIVES I POBLET: *Obra cit.*, pàg. 15; i J.M. PORTA I BALANYÀ: *Montblanc... obra cit.*, pàg. 316; i també Id.: "L'obertura del portal del Castlà" a *Espitllera. Revista d'informació montblanquina*, núm. 30, Montblanc, juny de 1984, pàg. 19 (221).

43. Sobre les partides del terme en la divuitena centúria vegeu el nostre treball: "Una aportació al coneixement de la vila ducal de Montblanc" a *Siglo XVIII. Una aproximació interdisciplinària*. Departament d'Història Moderna de la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona. Tarragona, 1983, pàg. 531-539.

3. Preocupació per la protecció, arranjamnt i bona conservació dels camins.

4. Gran atenció pel que fa a la temàtica centrada en l'aigua: fonts, abeuradors, clavegueres, desviament d'aigües, regulació del regatge, etc.

5. Ramaderia: prohibicions taxatives i control total sobre els diferents tipus de bestiar.

6. Agricultura: Defensa a ultrança de la propietat privada. I també dels conreus novells i de tot tipus d'arbres, especialment dels fruiters. Forta protecció dels conreus enfront del bestiar i dels possibles robatoris o malifetes.

7. Proteccionisme: centrat en les fires i els mercats i la vigilància dels productes i mercaderies mitjançant els quatre portals del recinte emmurallat de la vila.

8. Activitats manufactureres: esment de la producció de guix, de l'existència de forns de coure pa, d'arnes d'abelles, de plantes industrials —cànem, lli, roldor, vímets—, etc.

9. Indicació dels límits i de les partides del vedat i enumeració de les carrerades.

Com a cloenda, i tal com hem anat veient, podem assegurar que la documentació de les ordinacions de qualsevol localitat és verdaderament important per al coneixement general de la mateixa, ja que entre altres coses, ens dóna una rica i valuosa informació sobre moltes i molt variades facetes de la vida humana d'un determinat lloc en una època concreta, tals com l'economia, la societat, els costums, la religiositat, la convivència i les relacions dels veïns entre si i amb les autoritats locals,..., en una paraula, ens forneix de les suficients dades per tal d'aproximar-nos al coneixement del "*batec humà*" d'una comunitat.

Mitjançant el comentari i la transcripció d'aquestes ordinacions redactades a principis del segle XVIII, podem deduir que en aquesta època, a la Vila Ducal de Montblanc, com ens mostren, també, ordinacions publicades d'altres localitats, hi havia un control molt acurat i una forta presència de la religió que influïa en tots els aspectes de la vida humana; que les autoritats municipals ja tenien una gran preocupació per la neteja i la higiene del casc urbà, especialment pels llocs de trànsit públic i per la temàtica referent a l'aigua. L'aigua, com succeeix avui en dia, també era considerada un bé molt valuós, però escàs. Per tant, la reglamentació i la regulació en el seu aprofitament era molt escrupolosa, principalment en la qüestió de la fixació de les diades de regar.

Així mateix, i com a complement higiènic i sanitari, també s'intentava mantenir el bestiar tancat i allunyat del nucli urbà. En el tema de la ramaderia, cal assenyalar que els regidors exercien una forta vigilància, per tal d'afavorir l'agricultura (especialment les plantes novelles), davant les destrosses que el bestiar pogués ocasionar. Paral·lelament, aquest mateix control, i amb una gran puntualització i precisió, també és palès en la total defensa de la propietat privada. En conseqüència, qualsevol persona que contravingui alguna d'aquestes normes prohibitives serà penalitzat monetàriament o castigat i, generalment, haurà de reparar els danys ocasionats.

En definitiva, com és normal, ens trobem davant d'unes ordinacions, amb una normativa bàsicament punitiva, redactades per les autoritats municipals, que intenten controlar i assegurar l'ordre establert "*en els aspectes més corrents de l'actuació comunitària dels seus habitants*"⁴⁴. Així doncs, i malgrat tot, aquesta documentació ens ha permès conèixer millor i obtenir un retrat més aproximat de la vida social i econòmica del Montblanc dels inicis de la divuitena centúria.

En síntesi, podem dir que ens trobem davant d'una societat fonamentalment agrícola, amb un caire encara molt marcadament medieval, amb un fort predomini del sector primari i amb una escassa activitat del sector secundari⁴⁵. L'agricultura, complementada per la ramaderia, constituïria l'eix econòmic central i bàsic de la immensa majoria dels montblanquins. Probablement seria una agricultura en una possible fase d'expansió, la qual donaria els seus resultats una vegada traspassada la segona meitat de la divuitena centúria i en el transcurs del segle XIX, quan Montblanc tornaria a tenir una altra època d'esplendor (basada en l'especialització vitivinícola), semblant a la que ja havia aconseguit a principis del segle XIV; si bé, ara ja no seria una de les principals poblacions de Catalunya.

44. J.M. FONT I RIUS: *Ordinacions locals en terres del Baix Llobregat i Penedès...*, obra cit., pàg. 75.

45. Vegeu també J.M. PORTA I BALANYÀ: "Aproximació a les activitats econòmiques de la Vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII" a *Espitllera. Revista d'informació montblanquina*, núm. 5, Montblanc, maig de 1982, pàg. 24-25 (144-145).

TRANSCRIPCIÓ⁴⁶

(Pàg. 1)

Novas ordinacions fetas per los Reigidors de la p(resen)t vila de Montblanc per lo bon raigimen de aquella, y trasladadas per mí en ordinació.

Ordinació 1ª No se pot treballar en los dia(s) de festa

Ordenam y manam primeramen sia en tod guardad y de ningun modo atropellat lo S(an)t dia de festa. Encarregan al S(eny)or Tinent de Corregidor y Reg(ido)rs que buy són y per tems seran in vigilen en lo complimen y observància de dita constitució y de no eacutar-o se'ls sarà demanan conte per Déu N(ostr)e S(eny)or.

2ª Los dias que són (...) de oir misa no se pot treballar sens que primerament se oigui misa

Statuim y ordenam que tots los dias de festa que inste lo precepte de oir misa y està permès lo treballà —com y també los demès que per alguna leigítima urgència se alcanza llisència de llaigítima superior per treballar ab necesidad en ells— no se puga persona alguna dedicar-se en ningun treball servil, ni mecànich, que primeramen no aija oit misa.

3ª En los dias de festa no se pot jugar

Statuim y ordenam que los dias de festa antes de aber celebrat la misa mayor, lo tems mentras diuan vespras y completas, com y també en los dias que se cantarà lo rosari, per la vila no se atravesca persona alguna gugar públicamen ni privadamen com ni permètrer joch en casas, corrals, patis o altrás

(Pàg. 2)

abitacions, (baix) pena de 30 sous eyxigidora de ciscun de (el)ls; y tres lliuras de aquell que permeterà o donarà lloch en què se jogue, o si nó 10 dias de presó o arrestat.

4ª Statuim y ordenam que tan en las dominicas de advent com de cuaresma, no sols mentras se cantan vespras y completas, ta(m)bé que se

46. En la transcripció, en tot moment, s'ha respectat l'ortografia original. Però, s'han desenvolupat entre parèntesi les abreviatures i s'han afegit les lletres o paraules que hi mancaven. També s'han suprimit les poques paraules que eren repetides per error. Així mateix s'han transcrit els símbols de lliures i sous, s'ha refet la puntuació, s'han separat correctament les paraules i, aquestes, s'han accentuat segons les normes gramaticals vigents.

predicarà, enseñarà la doctrina, o se dirà lo rosari en cualsevol Yglésia de la vila, no se atravesqui persona alguna a jugar públicament ni privadament, baix las mateixas penas establertas o imposadas en la ordinació antecedente.

5ª Stituim y ordenam que no se atravesca persona alguna, públicament y palesmen, a blasfemar ni maleir de Déu, ni dels Sans, baix pena de 10 sous la primera vegada, y de 20 sous per la segona vegada y per tercera de 20 dias de prasó.

6ª Stituim y ordenam que en cas de pregàrias de cualsevol nesesitat que sia, que lo poble estarà convocat en la iglésia, tots los que se trobaran en la present vila o arreba(1) de ella, degan cesar de tot gènero de treball, baix pena de 1 lliura de sera, aplicadora per a inlluminar las santas relíquias (de la Ymatge de N(os)tra S(eñ)ora de la Serra.

(Pàg. 3)

7ª *Se an de portar las cavalcaduras amorrallada(s)*

Statuim y ordenam que persona alguna se atrevesca a portat ningun gènero de avaria⁴⁷ de sivada ni bobina per la vila suelta, encara ab motiu de abeurar, (baix) pena de 30 sous per ciscun cab o 10 dias de presó a la elecció del S(enyo)r Tinent de Corregidor o altre oficial que encontrarà contraferà lo expresat, cual pena per a exigir-se no sols dels dueños de las avarias y també del moso, fill o arreat⁴⁸ o de altre (que) cuidarà de las avarias.

8ª *Limpiarse las plasas y los carrés*

Statuim y ordenam que tots los naturals i abitans de la p(resen)t vila dins los tres primers dias de ciscun mes degan limpiar las plasas y carrers, cada un en sas encontradas; y en sa conseqüència, deuran traurar de allí tod jènero de inmundància⁴⁹ o altre cualsevol impedimen, aportando al riu, baix pena de tres lliures.

9ª *No se pot llansar aygua per las finestras*

Statuim y ordenam que ninguna se atrabesca a llansar per las finestras, ningun gènero de aigüas, ni inmundàncias, baix pena de 10 sous; y si lo llansan de nit, 20 sous.

47. *Averia*, o avaria. Segons *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'A.M. ALCOVER- F.B. MOLL (a partir d'ara DCVB), II, pàg. 173, animals domèstics en general.

48. O potser *empleat* o *criat*, ja que sembla que el copista va cometre un error de transcripció.

49. O *inmundància*; és a dir, *sutzura*, impuresa, brutícia.

10ª No se pot conduir la aigua en so de altrás

Statuim y ordenam que ningun pot conduir canal ni aigua en casa vaí, ni son terreno en perjudici de este, baix pena de 3 lliures.

(Pàg. 4)

11ª Deuen los Reg(idor)s de més regonèixer los carrers

Statuim y ordenam que los Reg(idor)s de més, degan anar per los carrés a on an de pasar las profesons a fi que se compongan y no se'ls manarà baix aquellas penas que bé los apareixerà sa limpieza o recomposició.

12ª Limpiar los camins

Stutuim y ordenam que tots los naturals y abitans de la present vila, quiscun en sas encontradas, y baix la pena de 3 lliures, tinga obligació de limpiar y recomprònder los camins de als⁵⁰ y veynals tres vegadas lo any; és a saber, dins los primers 8 dias del mes de gener, matg y octubre.

13ª Visitas de camins

Stutuim y ordenam que en quiscuna de las ocasions expresadas en la ordinació entecedent, y pasats los 8 dias preferits per a limpiar y recomprònder los camins, sia de la obligació de dits Regidors anar a ragonèixer aquells, en las partidas que a quiscun en resulació de Ajun(tamen)t se li aseñalarà, aportarà se'n cadascun de ells quatre o sis omens que, deuran ser manats per recomprònder los camins i sen notable la falta, erigiran la pena en la ordinació antecedent establerta.

14ª Traurer pedras o enbrasos⁵¹ dels camins

Statuim y ordenam que en cas (que) se encontraren en lo determini de 8 dias, pedras o altres enbrasos a las de las (?) dels trosos, dega quiscun amo portar-o, o fer(-ho) portar al riu, o vé fer un

(Pàg. 5)

foso al tros que confróntia al mateix camí, per a colgar ditas pedras o enbrasos, ab pena de 3 lliures.

15ª Edificis ni enbrasos en camins

Statuim y ordenam que ninguna persona se atravesca a fer ningun adifici ni enbaraz als camins públichs ni veïnals del terme, ni en sas voras,

50. Probablement es vol referir als camins *reials*.

51. *Embràs* o *embaràs*, segons DCVB, IV, pàg. 709, destorb, cosa que embarassa o impedeix d'obrar lliurement.

que empedezcan o embracian lo ús de dits camins, baix la pena de 3 lliures, a més de la qual deurà aquell que aurà posat lo tal embràs, tornar a sas costas lo camí a son pristino⁵² estad.

16ª Si nó estan los camins com deuen

Statuim y ordenam que en cas (que) algú no tinga lo camí ab la deguda forma, y per esta falta no pugan pasar las avarias carregadas ab tota comoditat, puga y sia permès al que transitara pasar ab las avarias carregadas per las propietats (que) enfrontavan ab los dits camins.

17ª No se pot fer dresera

Statuim y ordenam que ninguna persona se atrevesca a fer camí o dresera en tros de altra que no degui donar-li camí, en ban de 10 sous. Per quiscuna vegada (que) pasara son goset, si empero és sembrat, caiga en ban de 20 sous. Y pasant-i ab avaria dèguian pagar doble, com y també lo pasar-i blan⁵³ o dins de tres dias primers després de aver plogut.

(Pàg. 6)⁵⁴

18ª No se podran plantar arsos⁵⁵ vora los camins

Statuim y ordenam que ninguna persona se atravesca a plantar arzos, atsabaras, magraners, o altra espècia de abres o plantas, volen ab ellas fer tanca a las propietats que anfrontaran ab camins públics, en pena de 20 sous, menos que plantan a dos peus dins la posesió.

19ª Las pedras dels trosos no se poden llansà als camins

Statuim y ordenam que ninguna particular, volen limpijar los trosos de las pedras o altres inmundícias, se atravesca a llançar-o als camins públics, ans bé, los deu nataijar, bais la pena de 30 sous.

20ª Destruir los camins

Statuim y ordenam que ningú se atravesca a usurpar o destruir algun camí publich o veïnal, ni part de ell, llaurant o cavan, dirijin-lo o quintan-lo ab terras de altri, baix la pena, si és un camí públich, de 6 lliures; y si és veïnal, de 3 lliures; a més, que dega tornar lo camí a son estat.

52. *Pristí*, segons DCVB, VIII, pàg. 888, primer, anterior, ja passat.

53. *Blan*, segons DCVB, II, pàg. 505, suau; és a dir, moll.

54. En els fulls 6 i 7 el redactat està a l'inrevés.

55. *Arç*, nom de diferents arbusts espinosos.

21ª Las fons y abauradós

Statuim y ordenam que los reg(idor)s de més, degan cuidar-se y invijilar que las fons, abeuradós, carnisarias, pescataria, se mantingan límpias, sen llansar-i ningun jènero de inmundàncias, portant-i a rentar a ditas fons o abeuradors:

(Pàg. 7)

verduras, erbas, cuyros, plats, escodellas o altrás cosas modícias⁵⁶, en pena, si és de dia de 20 sous; y si és de nit, en pena doble.

22ª Botas y botellas

Statuim y ordenam que en ningun tems del any persona alguna se atravesca a portar botas, botellas, barrals, ni portadoras, ni altres vasos a rentar o amarrar a las fons o beuradors, baix pena de 3 lliures; a més de la cual, seran perdudas o mudiran en comís, com y també encontran-se aquells en los àmbits hi age serca ditas fons o obradors, baix la mateixa pena.

23ª Com se aijan de limpiar las fons

Statuim y ordenam que las fons y abeuradors de la vila y son terme degan limpiar-se per los veïns de la p(resen)t vila, que a sas costas dels mateixos, se recompongan sempre que menester sia, com y los conductos van las ayguas de ditas fons a qui degan ser compelits per los señors R(egi)dors, sempre que serà convenien, baix la pena de 3 lliures, exigidoras de quiscun dels inovedièns.

24ª La agua de la font de la plasa

Stituim y ordenam que ningú se atravesca tocar ni desviar la agua de la Pascuala (que) va dirijida a la font de esta vila, tan antes de entrar a la caseta que i ja al cab de las Comas fins venir a esta font, per lo servei dels naturals i abitants; com també, rómper en alguna part lo conducto de la dita agua, baix la pena de 3 lliures en quiscun dels casos, i si és de nit, doble.

(Pàg. 8)

25ª Perquè no se toque la agua de la dita font

Stutuim y ordenam que los terratinens de la orta de la Canal, en sas diadas, degan cuidar-se que la agua no se estravia en lo tems de regar en dita orta, per lo que en est tems se experimenta la falta de la dita agua (de) la font,

56. Segurament fa referència a immundícies. Vegeu supra, nota 49.

ab pena de 3 lliures, exiguidoras de aquell que regarà, o aurà regat, en lo tems que faltava dita aigua.

26ª Clavagueras

Stituim y ordenam que las clavageras o cloacos principals de las casas y carrers de la p(resen)t vila, en particular aquellas que en tems de pluija o abundans aigüas discorren las que venen de S(a)nt Juan, després de aver entrat per lo portalet de la Serra fins al portalet de la Font de la Vila, deu mantenir-se y netejar-se per los veïns y ebitans de la present Vila, baix la pena de 3 lliures.

27ª No pot anar aigua bruta per los carrers

Stituim y ordenam que ningun particular que tinga algun rech cuber o clav(e)guera particular per a limpià sa casa de aigüas brutas, dega tenir aquella límpia y composta en bon esta(t), de manera que la aigua no baiga per los carrés, (amb) pena de 3 lliures.

28ª Aigua per los camins

Stituim y ordenam que ninguna persona pugua de(s)viar la aigua, ni encaminar-la al tros seu o heretat, a ninguns camins públics ni veïnals, ab pena de 3 lliures.

(Pàg. 9)

29ª Aigua per los camins

Stituim y ordenam, que ninguna persona pugua encaminar la aigua del seu tros als camins, ara sia per a regar, o sia en tems de pluijas, ab pena de 3 lliures

30ª Se podan deixar aubers los estalladors⁵⁷

Stituim y ordenam sempre y en cualsevol tems que pasará la aigua per algun rech que confronta ab algun camí real o veïnal que no servesca per a regar, sia de obligació de tots aquells que confrontan ab dits recs lo tancar lo estalladó de la síquia principal, a fi que las aigüas no córrian per los camins, y no exs(e)cutan-do incidisca ab pena de 3 lliures, cual se par a eixiguir de aquell que apareixerà bé dels que confronten ab dit rech.

31ª Aigua de las garrigas

Stituim y ordenam que quiscun en sas encontradas dega pèndrar las aigüas de las garrigas, com dels camins; si bé, no fos que no causàs perjudici

57. O crestallador.

a tercer, que entonces par a agüiar aquella per so del seu ab alguna síquia o torrent, ab pena de 3 lliures.

32ª Se an de tancar los estalladós

Statuim y ordenam que si algú després de aber regat son tros, o part de ell, no tanca lo estalladó, o deixa la aigua al tros sense guiar-la, incorrarà ab pena de 20 sous de dia, y de 40 sous de nit, y això se entenga en tots los orsts.

33ª No se pot traurar la aigua fora diada

Stituim y ordenam que ningú que tinga en una orta pugada acedir la aigua que li toca en dita diada, o altre que sia fora

(Pàg. 10)

diada, encara que sia de la mateixa orta, ni menos tenint terras en diferens diadas de una mateixa orta, deixan de regar las terras de una diada per a pasar la aigua a regar las terras que no tingan diada, ancara que sigan de la mateixa orta o partida, en pena de 50 sous.

34ª Desposició sobre lo repartiment de las aigüas de Viñols

Stituim que lo Regidor de més, o aquell que còrria en lo encàrrac del repartiment del aigua de la orta de Viñols, dega usar Justícia en sa distribució, consadint aquellas en sas diadas a quiscun segons que, de una o altra manera, justificarà tenir dret en dita aigua y se li necessitan en una diada dega pasar a la altre, y de esta a la que se seguirà per son ordre, y que sols li sia facultatiu consedir la aigua fora diada o diadas en quan sobrarà, després de aver regat en totas las diadas quiscun per aquellas oras de aigua que, de una o altre manera, justificarà compartir-la. Si empero, lo Regidor de més, o aquell que correrà en lo encàrrach de la repertició de aigua, faltàs a la distribució, pugada quiscun particular que tindrà dret recórrer a la Juntamen, al S(eny)or Tinent de Corregidor par a que se le garde Justícia.

(Pàg. 11)

35ª En lo cas de minvar las aigüas

Stutuim y ordena, venint lo cas de minvar las aigüas de manera que las que se reculliran al jup⁵⁸ gran en tota la semana no abastia par a regar totas las horas que devian regar, aquellas que tenen diada; se dega prènder la

58. *Enjub*, segons DCVB, IV, pàg. 983, pica o bassa que serveix per a rentar-hi la roba. *Aljub*. Es refereix a l'*Enjub de Vinyols*.

disposició de regar-se las terras que tenen diada, donan una ragaó⁵⁹, ja que no se puga en los dias de la semana, o a lo menos de deu en deu dias, o de dotse en dotse, en lo qual cas, en manera alguna puga lo Regidor de més, o aquell que correrà en lo encàrrech o en lo repartimen de la aigua, consedir porció alguna de aigua per mínima que sia, fora de las diadas, baix pena de 3 lliures.

36ª Agua de Viñols no se pot tocar

Stituïm y ordenam que cualsevol que tocara la aigua de dita orta de Viñols, no tenin diada, o sens permís de aquell que cuidarà en la repartiment de dita aigua, ynsidesca en lo ban de 20 sous si és (de) dia, y si és nit, 40 sous; y si és que dita aigua la requisa fora diada, encara en la mateixa partida de Viñols, insidesca en la pena de 3 lliures.

37ª Conduir la aigua de la Vall

Stituïm y ordenam sempre y cuan lo Regidort de més, o aquell que correrà en lo repartimen de la aigua de Viñols, de manar alguns omens per a escurar la síquia, o anar a fer venir aigua de la Vall, dega quiscun acudir, ab pena de 2 sous.

(Pàg. 12)

38ª Lo bestiar cabrall o vaquaria

Stituïm y ordenam que ningun jènero de bastiar cabrall, o dich que sia lo de la taula, com ni tampoch ningun jènero de vaquaria, puga entrar a pesturar las erbas de las terras de conreu, tan al vedat⁶⁰, y molt menos a las plantadas, en quan ditas terras de conreu y plantadas sian fora de las montañas y estigan situadas en los Plans, baix lo ban de 10 sous per cada cap de avaria bovina y de 3 lliures per quiscun ramat de bastià cabrall que serà encontrad en las terras de conreu, o plantadas fora de las montañas o garrigas, de exsepció dels parells de bous y bacas destinats per llaurar, quals los dias que llauran par a pasturar en la conformitad que en altre ordinació se previndrà.

39ª Cabrall ni vacaria no se deu ta(n)car a la Vila

Stituïm y ordenam que no se pot tancar cabrall ni vacaria en ningun corral ni casa de dins de la vila ni son terma, menos que sian al peu de la montaña, o garriga, o carrerada que termina dretamen a la montaña, per

59. *Regaó*, segons DCVB, IX, pàg. 287, regada.

60. *Vedat*, lloc on està prohibit d'entrar, i sobretot de caçar-hi.

manera (que) eixín del corral lo bastiar cabrall o vacaria dónia luego a la garriga, en pena de 20 sous per cab de avaria bovina que serà enconrat fora de las garrigas; y per ramat de cabrall, en pena de 3 lliures.

(Pàg. 13)

40ª Ningú pot tenir parell de bous llauradors

Statuim y ordenam que ningun natural ni abitan de la present vila y son terme que no tindrà, dins lo terme o térmens veïns que se conreuen de la present vila, 12 jornals de terra de conreu, comprenen-ni las planadas, ara sian pròpias, o mitjas o arrendament, pugan tenir parell de bous o vacas llauradoras par a llaurar, baix pena de 3 lliures; ara fos cas de tenir sinó 6 jornals de terra, serà permès tenir sols un bou.

41ª Los parells de bous o vagas de llaurar

Stituim y ordenam que tots aquells que tindran parells de bous per a llaurar, los días (que) aniran a llaurar, encara que sia dins los límits del vedad, pugan pasturar al tros a on llauraran o (a) altres dels veïns, si sos amos venan bé; ben entès que des de la vila fins a on aniran a llaurar, així al anar com al tornar, degan portar bosos⁶¹; si empero, aniran y tornaran sens bosos, o pasturavan en altres trosos distings de aquells que llaurava o dels veïns, aquells incorreran en ban de 10 sous per cab, no avent-i en los trosos plantadas; y si fos ab tros de plantadas de cualsevol arbre que fos, al ban de 30 sous; a més del cual, pagaran la esmena del dany (que) hauran donat.

(Pàg. 14)

42ª Vacas de llaurar no poden portar vadell

Stituim y ordenam que si una o altre de las vacas destinadas per llaurar tene(n) vadell, degan sos a mos deixar-los tancats a sos corrals o (a) casa, al tems que aniran a lleurar, y lo que asó contraferà pagarà lo ban de 10 sous per cap de vadell; y además, aja (d') esmenar lo dany que donarà.

43ª Los parells de bous en las festas

Stituim y ordenam que los parells de bous o vacas llauradoras, lo dia de la festa, o lo dia que no llaureran, no poden pasturar en terres de conreu, ni plantadas, ni margas, fora de las garrigas o montañas, baix la pena de 10 sous per quiscun cab de avaria bovina que serà enconrad fora de la garriga o fora de la montaña.

61. *Boç* o *boçal*, morrió. Aparell que es posa al musell de certs animals per impedir-los de mossegar.

44ª Los bous no poden anar a la vila

Stituïm y ordenam que ningú se atrevesca pasar ningun parell de bous ni vacas per ningun carrer públic, ni portar-los a beurar en ninguna font de la partit vila⁶², sí que degan donar-los beurar a las casas o corrals a ont los tancaràn, o bé, abeurar-los fora de la vila, en pena de 10 sous per caph.

(Pàg. 15)

45ª Bous que portan pesos

Stituïm y ordenam que si algun parell de bous de arrossegar algun pes o fusta, en est cas li serà permès transitar plasas o carrers de la Vila, sens insidir en tan algun com après de aver descarregat ditas fustas o pesos perjuria luego recullir-los o tancar-los, a fi de no caurer en la pena.

46ª Los tosinos se deuen tenir tancats

Stituïm y ordenam que cualsevol natural y avitan de la partid vila, li sia permès criar tosino o tosinos, ab lo ben antès que los dega tenir reclosos en sas casas o corrals, y no vaijan divagan per las plasas y carrés, ni val lo tenir-los fermats en ditas plasa(s) o carrers, baix la pena de 5 sous per quiscuna vegada s'encontrarà lligat per ditas plasas y carrers.

47ª Tosinos no poden pasturar

Stituïm y ordenam que ningun tems del any puga persona alguna pasturar, ni fer pasturar, animal de serda algun, en terras de altri, baix lo ban de 10 sous per cap, y en lo mateix ban incorrerà si són en sembrat, per los camins, o carrers, sueltos encara que arrastrian corda, ni altre pretext algun, menos que aportand-los lligats y asert als trosos

(Pàg. 16)

de sons amos, tenin-los fermats o lligats per lo perill de fujir en terra de altres, baix la mateixa pena de 10 sous.

48ª Lo bestiar deu portar 3 ascallers

Stituïm, ordenam que quiscun ramat de bestia hi aurà de aver tre(s) o cuatr(e) cabs de bestia que portian asquellas, com en quiscuna vacaria y bous llauradors, baix lo ban de 20 sous per cap de bou y vaca que serà encontrad no portan-ne, y ban doblat per cada vacaria o remat de bastiar que no y aurà 3 o 4 cabs que los portian.

62. *Partit vila*, suposem que vol significar present vila.

49ª No se poden tapar las esquellas

Stituim y ordenam que los amos del bestiar, vacarias, y bous, vacas, destina(t)s per a llaurar, no pugan tapar las esquellas, baix ban de 20 sous de dia per quiscun esquella que se encontrará tapada, y 40 sous si és de nit.

50ª Los guardes an de ser de 14 anys

Stituim y ordenam que tan los pastors, com los que guarden avaras bovinas o altres animals, ayen de ser los majors de 14 anys, de manera que qui guardarà ditas espècias de ganados, pastors o guardes que no sian de edad capàs de poder prestar lo juramen, quiscuna vegada que seran encontrats fora de la present vila per lo expresat efecta,

(Pàg. 17)

insedesquin en ban de 10 sous; y a més, aijen de concórrer en la esmena del dany que se aurà donat en lo terma per semblant espècia de bastiar o ganado.

51ª No se pot deixar lo bestiar als rebedans

Stituim y ordenam que los pastors no pugan deixar guardar los bestiars a sos rebedans, encara que sia per breu tems, en ban de 10 sous.

52ª En los remats deu aver pastor y rabadà

Stituim y ordenam que quiscun ramat de bestiar de aquells que podran per ser (?) a las ortas y plantadas, encara que sia bestià fort, com són borrecs y borregas, moltons y primals, aija de portar pastor y rabadà, en pena de 30 sous per quiscuna vegada, lo cual deurà pagar lo dueño del bestiar.

53ª No se pot portar bestiar de pèl ab lo de llana

Stituim y ordenam que ningun pastor puga portar bestiar de pèl ab lo de llana, com ni tampoch burros ni someras, ni pollins, ab pena de 30 sous per quiscuna vegada; empero, en lo tems de la llet, o cuan incorrerà una o altra neesitad, se pot portar-si dos fins a tres cabs, preuhin llisència del Ajuntament y no de altre manera.

(Pàg. 18)

54ª Bestiar ni aviram no poden anar ab plantadas

Stituim y ordenam que ningun jènero de bestiar, com ni tampoch avaria bovina, ni mula, puca entrar en ninguna plantada novella, fins a sis anys després de aver-se plantada, en ban de 10 sous de dia, y 20 sous de nit. Com dita plantada estiga ab conreu, o a lo menos no aija dos anys que se aija deixada herma, entenenet per plantada de oliveras, cuan en lo terreno de un

jornal de terra de llauradura si trobaran 20 o més arbres plantats, 10 en mitx jornal, 5 ab un quart, y degan estar ab la esmena del mal si a cas se'n dóna.

55ª Los bestiar no poden pe(s)turar entre arbres

Stituim y ordenam que ningun jènero de bestiar, com ni avaria, mula y bovina, ni ninguna espècia de animal, tan gros com xich, pugan pasturar en los rius de Anguera y de Franculí, ni en altres parts de terme a on y aije plantadas de albes, cañars ni vimaneras⁶³ en ban de 30 sous per quiscun remat de bestiar que serà encontrad, contraferà la ordinació; y ban de 10 sous, per quiscun cap de avaria grossa, com són cavalls, rosins, mulas, maxos, someras

(Pàg. 19)

rucs, pollins, bous, vadells y vacas; y un ban de 5 sous per quiscun animal de serda; a més del que deuran estar en la esmena del dany en cas ne donen, se contarà a 40 sous per quiscun alba petid que se trobarà escabsat; y si tan solament rosegat, 5 sous; y 1 diners, per quiscun brot de vimanera escabsada y una malla⁶⁴ si és rosegada; 3 diners, per quiscuna caña que se trobarà escabsada; y 1 diner, si sols (és) rosegada y no escabsada la part principal.

56ª Ningun bestiar ni avaria se pot acostar a las moreras

Stituim y ordenam que ningun gènere de bestiar, com ni avaria de sivada, ni avaria bovina, puga pasturar, acercar-se de quatre passes allà a on y aije moreras novellas plantadas, baix lo ban de 10 sous per quiscun cap de avaria de sivada y de bovina; y de 30 sous per quiscun ramat de bestia; a més del que deuran esmenar lo dany si és (que) ne dónien, y se entendrà per moreras novellas aquellas que no auran més de sis anys que són plantadas.

(Pàg. 20)

57ª Com se auria de judicar lo dany

Stituim y ordenam que (per) aver de judicar lo dany ab alguna plantada de oliveras novellas, o moreras, o altres arbres fruiters, dega estimar-se per quiscun brot principal de olivera o morera novella, no poden-ne contar de principals en quiscun arbre novell per ben trancat que sia, més de 4 diners; fins als 2 sous per quiscun dels altres; 2 diners, per quiscun brot principal de

63. O vimetera.

64. Malla, segons DCVB, VII, pàg. 171, planta urticària.

amatllés, figueras, pruneras, sirarés, codoñers, nespreras, atzarolas⁶⁵ y altres arbres; 1 sou, per quiscun brot dels principals, y per los altres 1 dinert; y a més, degan judicar la esmena si ni aurà a coneguda dels proòmens.

58ª En cas lo dany donat ser de més valor

Stituïm y ordenam que venint lo cas de aver fet dany en alguna plantada de arbres fruités o infruntíferos y en un o altre cañar o vimameras, avent raó del que se a ordenat aver-se de pagar per brot o arbre que se trobarà tallat; o considerant los proòmens a de importar més la tala que lo valor de ditas cosas, degan reduir la estima de la tala a àrbitra de bon varó, de manera que no exedisca la estima del dany donat ab valor (que) aurian tingut los arbres damnificats a no aver-se fet tala alguna, ni en las vimaneras, ni cañars, de(1) valor (que) se aurian pogut trauer dels vímens o cañas, dins lo espay de un any després de aver fet la tala, si esta se agués feta.

59ª Deuen guardar-los fins a tres plansons

Stituïm y ordenam lo amo de algunas oliveras, dos fins a 3 plansons a la soca, ara sia per plantar en altra part, ara per renovar lo arbre, se li degan guardar, com no pàsan de tres per cada soca, y si lo bestiar o altres animals se li menjan, dègian pagar 5 sous per quiscun de ells.

60ª No se pot arrencar ningun arbre a so de altre

Statuïm y ordenam (que) si algun arrenca de so de altre arbre fruiter, com són oliveras, moreras, pareras, pruneras, ametllés, y altres, pague per quiscun arbre 5 sous de ban, y 5 sous per quiscun plansó.

(Pàg. 22)

61ª No se pot entrar als olivers

Stituïm y ordenam que ningun jènero de bestiar, ni altre espècia de animals, pugua entrar en las oliveras des de lo dia 15 de octubre fins que lo fruit sia recullit, en ban de 5 sous per remat, contan-se és de 10 caps en a mun yunclusive; y sinó arriban a deu cabs, degan pagar 1 sou per cap, y 1 sou cada altre(s) cap(s) de animals.

62ª No se pot entrar ab mallols

Stituïm y ordenam que dins las plantadas de viñas novellas o mallols no y pugua entrar ningun gènere de bestiar, ni aviaria grosa, fins aver pasat 3 anys, destprés de plantadas, en ban de 3 lliures; y si fos cas que no arribasen

65. O atzerola.

a 10 cabs, en ban de 2 sous per cap, y 10 sous per ca cap y de avaria grossa; y si fos lo cas que se (ha) fet molt de dany, dega pagar-se la esmena, a més del expresat dany.

63ª En los rostolls ni si pot entrar a espigolar

Stituim y ordenam que ninguna person(a) se atravesca mètrer ningun gènere de bestia tan gros com manut, en los segats, fins que sian fora totas las garbas, per manera que no sia permès lo arrimar aquellas en una part o altre del tros per a fer pasturar lo restant del rastoll, en ban de 30 sous o 30 dias de presó per cada pastor y remat de bastiar; y per cada avaria grossa, com són caballs, mulas, machos, ruchs, someras, pollins, vacas,

(Pàg. 23)

vadells, com també animals de serda y altres semblans, baix lo ban de 20 sous; com també que ninguna persona se atravesca a espigular en dits trosos, fins que sian fora las garbas, baix lo ban de 30 sous o 30 dias de presó, menos que no tinga llasència de sos amos.

64ª Bestiar ni avarias no pot anar per peixeras ni síquias

Stituim y ordenam que ningun gènere de bestiar, tan gros com menut, de cualsevol espècia que sia, se atravesca a pesturar per les paixeras de las síquias ni sos gutirens (?), baix lo ban de 3 lliures; y si és que a la vora de les síquias, a ont seran encontrads pasturan, y agués alguna espècia de arbres plantads, com són vimaneras, cañars o altra men(a), (ha) de anar la avaria per lo queixer⁶⁶ de las síquias, sen seguir-lo o obrir-lo una o altre estellador, y de això donar dañ a al terser, que a més del aspresat dany, degan los dueños esmenar lo dañ, deuran donar al que estigan també tinguts los que guardaran ditas avarias o bestiar.

65ª Cavalcaduras o bous en esplets o plantadas sense guarda

Stituim y ordenam que si algun encontra, en son blat o alt(r)e espècia de esplet, viña o plantada, alguna cavalcaduras, bous o altres animals, sens aver-i qui los guardàs, li sia permès a portar-lo a sa casa y retenir-la fins se li aija satisfet lo

(Pàg. 24)

ban de 1 lliura per cap, ab lo ben entès que lueguo de aver fet la prenció dels tals animals, dega anar a denunciar-o a la justícia.

66. *Queixer*, segons DCVB, IX, pàg. 40, canal o llit artificial per a una sèquia o conducció d'aigua.

66ª No se pot entrà bestiar en coltiu de altri

Stituim y ordenam que ningú se atrevesca a entrar ningun jènero de bestia, tan gros com menut, en cultiu de altri, en ban de 10 sous per quiscun cap de avaria grossa, y de 3 lliures per quiscun ramat de bestiar menut; si empero est no arriba als 10 caps, que paga sols 2 sous per quiscun cap; y baix la mateixa pena, manam que no se atravescan entrar en terras destempladas ni en guaret, fins aver pasat 3 dias després de aver plugut.

67ª Lo bestiar no pot entrar en la viña fins al 25 de marz

Stituim y ordenam que ningun jènero de bestiar puga entrar en las viñas, des del dia 25 de marz fins que los fruits ne sian fora, en ban de 5 sous per ramat; y sinó arriban los cabs en número de 10, en ban de 1 sou per cap; si empero, seran vacas, bous, vadells, o avaria de sivada, en ban de 5 sous per cap; y si al amo de la viña li està més a comta fer pagar la esmena del dany que se li aurà donat, que no lo ban, pug(a) conseguir-se la esmena.

(Pàg. 25)

68ª Las talas se an de judicar por los Proòmens

Stituim y ordenam que tota y cualsevol tala que se farà, de qui pretendrá lo dueño la esmena, dega ser judicada per los proòmens, com no sian interesats o no y aije motiu de sospita; si empero, en un(a) o altre ocasió, un o altre de aquells és interesat, o y aije motiu de sospita, dega subrugar-se, altre en lloch de aquell, que a judicar la tala, sols pugan aver raó de aquell dany, que segons Déu y sas consièncias compendrant de aver fet de un mes atràs, sens poder raó del mal vell, si és encontran aixís per ser culpa del amo, que no aurà envijilat en sas cosas, com per lo gran dificultad y en judicar lo dany causat de molt tems atràs.

69ª Deuem los Proòmens explicar qui a fet lo dany

Stituim y ordenam que los Proòmens després de aver anat a judicar un o altre dany o mala feta, al fer la relació, degan explicar què espècia de bestiar o avarias comprenen aver fet aquell, y si és que lo aijen fet diferens espècias de bestiar o altres animals, tan grosos com petids, degan, si posible és, expicificar cuan dany comprenen probablement aver donat la una espècia de animals y cuan la altra.

(Pàg. 26)

70ª No (en)contran-se qui a fet tala, deuran tods pagar-la

Stituim y ordenam que en lo cas de no encontrar-se qui aurà fet lo dany o tala, degan concórrer a pagat tods los pastors o guardes del bestiar, per ells

sos dueños, que pasturan las erbas dins del terme de aquella espècia que diran los proðmens, quedan a càrrech del amo (que) haurà quedat damnificad, lo fer acusar los pastors devan lo S(enyo)r Tinent de Correijidor; y en lo cas de escusar-se, tods degan concórrer a la esmena del dany y per iguals parts i porcions; no empero, respecte al dueño (que) aurà rebut lo dany cual després de aver fet escusar los pastors, puga instar la execució per tota la cantidad, quedaran condemnats contra aquell que bé li apareixerà dels condemnats, que després de aver pagat per a dirigir la execució per tod que aurà pagat, aixís per raó de la esmena, com de gastos contra cualsevol altre dels condemnats, descontada sa part viril, i així dels demás; si empero, encontrava un o altre que sia talador, paga y dega cobrar tota la esmena de un dels taladors, quedant a est la acció per averiguar si altres deuan concórrer a altre esmena

(Pàg. 27)

y podrá recobrar de aquells, juns o de altres de ells, lo que ell aurà pagat asseptant sa viril part.

71ª Animal que fuig no té ban ni tala

Stituïm y ordenam que si algun animal, tan gros com menut, escapara de son amo o de casa o de est o aquell escabot⁶⁷ o remat de bestiar, fuïjirà al pastor o altre espècia de animals de aquells que'ls quedaran; ara sia, per temor dels llops o per altre casualidad, sen culpa del amo, pastor o guarda; ara sia, de la vila o foraster que transités, no dega lo amo, pastor o guarda pagar ban algun, sí tan solamen lo dany (que) aurà causat; però, si veient-o lo amo, pastor o guarda y poden-o evitar en tod o en part, no cuitan, dega pagar lo bant.

72ª Des de lo dia 15 de marz no se pot fer erba per los sembrats

Stituïm y ordenam que des de lo dia 15 de marz en avan, dingú se atravesca entrar per los sembrats, ni trosos plantads de llagums, ab pretest de fer ruellas, o altre cualsevol erba, o per algun altre motiu, en ban de 10 sous per quiscuna vegada, menos que tinga llisència de sos amos.

(Pàg. 28)

73ª Ningun pot desfer marges buscan cargols

Stituïm y ordenam que ninguna persona puga anar a cercar caregols, desfer marges de algun particular, en poch ni en mol, baix lo ban

67. *Escabot*, segons DCVB, V, pàg. 176, ramat petit de cabres o d'ovelles, que generalment no excedeix de la dotzena de caps.

de 30 sous, a més de què deuran tornar los marges en lo estat que se trobavan antes.

74ª Cuant coltia⁶⁸ pot señalar quiscun en sa heretat

Stituïm y ordenam que quiscun en sa aretad pugua señalar una coltia, tan solament ab lo ben antès que aquell que tindrà 20 jornals de terra de sembradura entre dos anys, ara sia din los límits del vedat, ara sia for(a) de aquells, pugua señalar fora dels límits del vedat, per cultia, lo terreno de 2 jornals; si té 15 jornals de sembradura, 1 jornal u mitg; si deu, 1 jornal; y si menor (de) mitg, tan solamen cual terreno deuran tods guardar des del dia 20 de setembre en avan, fins a 15 de madg, abstenin-se de menester lo bestiar a pexer⁶⁹ las erbas de ditas coltias en lo sobre dit tems, se(ns) expresse lisència del amo de la coltia, baix la pen(a) de 60 sous, de esmenat lo dany que se aurà donat a lo coltia, a elecció del amo de ella; si empero, algú en sa heretat aseñala més de una coltia o aseñala per coltia mejor dimenció de terreno de que se li aseñala, en la p(resen)t ordinació, ningú estiga obligat a guardar-la.

(Pàg. 29)

75ª La esmena del dany se a de demanar dins 10 dies després de la relació

Stituïm y ordenam que aven-se fet alguna, y esta judiacada per los proòmens, dega lo amo que aurà quedat damnificat, damanar en justícia la esmena del dany, dins los dias primers succecius que los prohòmens an fet la relació del dany, y no demanan lo dit, dins termini, no pugua en avan demanar-los; si empero, fos que després de aver feta la relació se entràs a tractar de just, no deurà córrer dit termini de 10 dias.

76ª Se poden fer anar tercer proòmens dins 10 dias

Stituïm y ordenam que lo talador, o aquells que estaran tinguts a la esmena, de alguna tala o dany donat, si se sentan agraviats de la judicació (que) auran fet los proòmens, tinguin acció de poder-ni fer; anar de sagon, com també lo que aurà rebut lo dany; fer-ni anar de tercera, santin-sa agraviat de la sagona judicació, corren a quiscun, per dit afecte lo termini de 10 dias precisos y permentoris del dia (que) se'ls notificarà la iudicació en avan, cuals pasats, no tinga lloch nova judicació, com ni tampoch guarda després de aver precihit los 3, puig de ellas sols y aurà recurs o apelació a la justícia.

68. Es refereix a *cultiua*. Segons DCVB, III, pàg. 844, sementer que es deixa un any sense sembrar i en el qual es fa créixer l'herba perquè serveixi de pastura.

69. O *péixer*, fornir d'aliment o pastura.

(Pàg. 30)

77ª Ningun jènero de bestiar pot travesar las síquias

Stituïm y ordenam que ningun jènero de bestiar pugua trevesar las síquias del terme, baix lo ban de 40 sous per quiscuna vegada, exeptuan, enpero, la síquia que va des de la Vall a partid vila, qual pot atravesar-se en dos part(s), com són: al cremat y al corral del señor Carlà; la síquia, que condueix la aigua al molí que antes era de la casa de Castellví, qual pot atravesar-se als molins nous; y las síquias de la Parellada, que podran travesar-se per lo pont de la vora del tros que antigamen era de d(o)n Joan Bernat, y vuy (és) de d(o)n Salvador Alba, notari.

78ª Se pot fer segona judicació en esplets y en llogums

Stituïm y ordenam que en cas de fer-se tala en esplets o sembrats, tant de espiga com de llogums, antes de N(ostr)a S(enyor)a de Marz y se aije judicat lo dany, pugua lo que deurà esmenar aquell, fer segona judicació fins a 10 dias després de pasat lo sobre dia, y no fen-se aquella antes del mencionat dia o 10 dias immediats, substituesca, y no tinga lloch segona judicació, y se aije de pagar lo judicat en la primera.

(Pàg. 31)

79ª La tala en los mallols tindrà lloch fins a 15 de matx

Stituïm y ordenam que si fos la tala en mallols de primer o segon any, y es deu fer-se després de aver varemata, com regularment acostuma socceir, tinga lloch segona judicació fins al dia 15 de matg del any pròxim vinent, y de pasat, esta no se devia lloch a ella.

80ª No pot entrar bestiar en rasos, talladas o soquerrats

Stituïm y ordenam que ningú gosa mètrer ningun (gènere) de bestiar en los rasos, talladas, soquerals que no aijen pesat 3 anys de aver-se rasaguerrat o tallat la brosa o arbres que avia en dit terreno y desitjan cuan se pugua entrar tod jènero de altrercació, declaram que se entendrà per privat, baix la pena de 3 lliures la entrada dels rasos, talladas o soquerradas, cuan estas seran capasos de aver-se fet en un terreno continuo o de aver-se pogut fer, en una vegada a no aver-se cremat o suquerrada la brosa, 200 o més formigués; si empero, dit terreno no era capaz de aver-si pugut fer 100 formigués, incidisca en lo ban de 30 sous. Si sinquanta o no arribat al número de 100, en ban de 10 sous; y que de 50 formigués en avall, no se dega reputar per las talladas o suquerradas en què no y pugua entrar.

(Pàg. 32)

quedan sempre en sa forsa y vigor lo capítol 18 de las ordinacions fetas en lo any 1680.

81ª No se pot fer dresera en terra de altre

Stituïm y ordenam que ninguna persona pugua fer dresera de pesar per eretad o tros de altri, no avent-li de donar lo dueño camí, baix lo ban de 10 sous per quiscuna vegada; y si és sembrat o guaret blan, en ban de 20 sous.

82ª Fer llenya en llochs de altre

Stituïm y ordenam que ningú pugua fer llenya en so de altre, en ban de 10 sous per cada soca o carrascla (que) tallarà; si és esporgada, y si és alsina grosa, capaz de fer-si una carga de lleña, en ban de 20 sous; si empero, alsina que fés agrans en alguna eretad ensidesca en ban de 30 sous; y si fos (que) no tallazen les carrasclas o alsinas a la soca, si tan solamen rama per los bestiars, degan pagar de ban 5 sous; y si és en oliveras, doble.

(Pàg. 33)⁷⁰

83ª No se pot tallar brosa en so de altri

Stituïm y ordenam que si algú tallava brosa, en terra, viña, o en son tros, o eretad, saben que en terra de altri tallaba, insidesca en ban de 10 sous; y a més de asó, tinga perduts los formigués; si empero, esdevenia per pensant en terra sua, no insidesca en ban algun, sí que aije de deixar los formigers per lo dueño de la terra o garriga, pagan-li esta lo que el treball de fer-los, o bé satisfèr-li lo valor de la brosa; aportar-se'n los formigués, insidesca en la pena de 10 lliures.

84ª No se poden pènder sarmens ni seps

Stituïm y ordenam que ningun poder, ni altre culsevol persona, a travésca a portar-se'n de viñas que no sian suas, garbons, ni seps, ni altre lleña de ningun gènere que sia, sens llisència del amo, baix lo ban de 10 sous.

85ª No se pot segar farratge

Stituïm y ordenam que ninguna persona se a travésca a segar farratge que no sia seu, com ni tampoch blat, ni fer erba entre los blats de altri, en ban de 3 lliures si és de dia; y si és de nit, en ban doble

70. En el text de la còpia que emprem, entre els capítols 82 i 83 (pàg. 32), hi ha l'afegit que és féu el 1754. Vegeu supra, nota 26.

86ª No se pot tallar arbres per fer sendra

Stituim y ordenam que ninguna persona se atravesca a tallar ni arrencar arbre algun per fer sendra, ni carbó, sens llicència dels Raijidors o del amo del arbre, en ban de 20 sous per arbre.

87ª No se poden tallar mallols

Stituim y ordenam que ningú se atravesca a tallar mallols en viña de altri, sens llicència de son amo, en ban de 10 sous, a més del que deuran esmenar lo dany si se'n dónia.

(Pàg. 34)

88ª No se pot fer raldó⁷¹

Stituim y ordenam que ningú se atravesca en terras que no sian suas a segar raldó, en ban de 15 sous.

89ª No se pot pendrer cànim⁷²

Stituim y ordenam que ningú se atravesca a pèndrer cànim ni lli de altri amarat, en pena de 3 lliures; y si és de nit, 6 lliures.

90ª Stituim y ordenam que ningú se atravesca a pèndrer palla de paller que no sia seu, encara que sia en sa eretad, en ban de 10 sous; y de nit, en ban doble.

91ª Stituim y ordenam que cualsevol persona que serà trobada cullir en terra de altre: carts, síndrias, melons, alls, sebas, carabasas, cols y altres verduras, pague de ban 3 lliures; lo mateix, aquell(s) que seran encontrads a cullir: favas, pèsols, guixas, fesols i altre cualsevol gènere de llagum; com també ametllas, figas, nous, sireras, olivas, tan verdas com secas, y altre cualsevol gènere de fruita, encara que sia mòdica cantidad; si empero, és en desmesia, a més de que estaran exposats a que se provehesca de ells lo rigor del dret, esteran tingut(s) a la esmena del dany que auran donat; si empero, un o altre, maliciosamen, maltractava una o altra espècia de fruits y llegums, insidesca en pena de 10 lliures, a més de la esmena del dany (que) haurà donat, y de quedar exposat a què se provehesca contra ells com a desbastadors dels fruits que y ya en los cams.

71. O roldor.

72. O cànem.

(Pàg. 35)

92ª Stituïm y ordenam que ninguna persona se atravesca a posar arnes de avellas a 40 pasas de las terras de conreu, en ban de 20 sous.

93ª Stituïm, ordenam que cualsevol que se atravirà a crestar alguna arna, encara que sia en mòdica cantidad, incidisca en ban de 3 lliures per quiscun; com, y lo mateix com, si espalla una o altra arna, a més del que estarà tingut a esmenar lo dañ (que) aurà donat.

94ª Stituïm y ordenam que ningú se atravesca a entrar en ningun ort clos per las parets, en pena de 3 lliures si és de dia; y de nit, doble.

95ª Stituïm y ordenam que ningú se atravesca entrar ni aixir de la p(resen)t vila, ni tràurer de ella, com ni tampoch entrar, cosa alguna, sinó per los portals, baix pena de 30 lliures o 30 dies de presó; y si és de nit, baix la doblada pena; y si empero, algun per lo dit afecta o altrament rompia o foradia las morallas, ancara que sia de dia, insidesqua en la mateixa pena imposada per aquells que antraran y aixiran per ditas morallas de nit.

96ª Stituïm y ordenam que ningú puga amamar cànim ni lli en la basa de Monmirall, ni en lo riu de Franculí, des da la paixara, per la cual prenen la aigua los de la orta de Vilasalva, antes de arribar al molí del Pas, en amun, en ban de 3 lliures; y baix lo mateix ban, que no puga blanquer algun, ni altre persona posar ròsecs⁷³ de avaria morta en dit riu, sinó que sia de dita paixera en avall.

(Pàg. 36)

97ª Stituïm y ordenam que ningun natural ni abitan de la par(ti)t vila, com ni foraster, se atravesca a cullir raïms en viña que no sia pròpia; si en asó contrafeia, insidesca en ban de 5 sous, collin no més que un fins a dos raïms; y de 2 an amun, en lo de 50 sous; si és empero, de nit, en pena doble.

98ª Stituïm y ordenam que des del dia 15 de agost fins al tems de recullir la varema degan tenir los gosos dels bestiars perdiguers i demás gosos grosos, fermats o tancats en sas pròpias casas o corrals, y posar gancho als botarins, de forma que per cada vegada que en lo expresat tems se encontrará un gos o demás, fora de la p(resen)t vila, o un gos botarí sens gancho, insidesca en ban de 3 sous; y si serà encontrad a las viñas, de 10 sous; tenint

73. Té el sentit de *ròssa*; és a dir, carronya.

facultad lo dueño de la viña, si és de nit, de matar lo gos que encontrarà en ella, en cual cas no estarà tingut lo amo del tal gos mort a pagar pena ni ban algun.

99ª Stituïm y ordenam que des del referit dia 15 de agost fins estar recollidas las varemas, casador algun puga anar a casar per las viñas, en ban de 5 sous; y si porta gos, 10 sous.

(Pàg. 37)

100ª Stituïm y ordenam que cualsevol natural y avitan de la p(resen)t vila podrà fer guix en terra de altre, com y forn per a courer-lo, esmenan al dueño de la terra lo dany, si és (que) se li'n dóna; precoin⁷⁴ empero, llisència de son amo y convenir-se en ell de la brosa que se necessita y demés; y en cas de no convenir-se, dega estar al que diran prohòmens o dos tercers.

101ª Stituïm y ordenam que los dias de firas y mercats puga cualsevol, tan natural o abitan de la p(resen)t vila, com a foraster, exposar a la plasa major sas cosas o mercaderias per a vèndrer, y sia a totom ganaralmen libra o facultatiu lo vèndrer y comprar en semblans dias, en los quals dias per deute algun civil, públich o privat, no puga fer-se execusió alguna real ni personal, com ni empara, sinó que fos que los tals o alguns de ells agués renunciat a semblan privilegi.

102ª Stituïm y ordenam que en los dits dias de firas o mercats, ninguna persona, tan abitan de la p(resen)t vila, com foraster, se atravesca antes de tocar la una hora de la tarda, aigavellar⁷⁵ ningun gènere de mercaderias com són: grans, verduras, fruitas, volutalias⁷⁶ y altres cosas comestibles, baix lo ban de 3 lliures, a més de la pèrdua de las cosas que agavellaran.

(Pàg. 38)

103ª Stituïm y ordenam que los fornés no pugan tallar bigas per los forns, en ban de 3 lliures.

104ª Stituïm y ordenam que (els) oficials, en lo cas de aver incidid algun en alguna pena, o causat dany a tarcer, en una mateixa declaració, junt ab la condemnació de la pena, si fasa condemnació per lo dany donat y que

74. Probablement el copista ho va confondre per *precehint*.

75. *Agabellar*, acaparar o adquirir tota la quantitat possible de mercaderies, per tal de poder ser l'àrbitre del mercat.

76. Segurament es refereix a hortalisses.

igualmente se tinga cuidado en què la part damnificada queda satisfeta del dañ (que) li aurà donat.

105ª Stituïm y ordenam que des del primer dia del mes de abril, en ban, y sempre que apereixerà bé al Ajuntament ser convenient, se anomenarà un, per guarda dels esplets del terme, a fi de que invijili, no se acause dany en plantadas y de què se observe lo disposat en las prasens ordinacions; qual, per a guardà tod lo del terme, fins y atan, que en quiscuna partida, se anomenaran guardians per guardar las viñas y demés fruits.

106ª Stituïm y ordenam que tots los sobredits guardians, antes de entrar en lo exercisi de son encàrrach, degan prestar lo sòlit juramen de aportar-se bé y fidelment en lo dit ofici i ab singularidad que si encontran, veuen o saben (d')algunha (persona)

(Pàg. 39)

(que ha) indivit⁷⁷ en alguna pena o ban, no o ocultaran, ni ab aquell se compodran, sinó que o denunciaran; y en cas de no complir-o així tinga obligació lo tal guàrdia, que al probdit contrafarà, de restituir lo que aurà rebut per via de composició, y de pagar lo ban de 20 sous que una cosa y altra aurà de servir, que serà a la disposició dels Rejjidors; y so no obstan; puga la justícia absigir lo tod de ban de aquell que haurà compost; en res no obstan, cualsevol espai de tems que y agués discorregut.

107ª Stituïm y ordenam que ningun dueño de bestiar, tan de pèl com de llana, ni vacaria, puga ser guardad per sos propis dueños, com ni fills, ni parens de aquells, ni menos per ningun altre que tinga lo menor interès en las ditas bèstias o vacarias, baix la pena de 3 lliures per cada vegada que en lo contrari serà trobat.

108ª Stituïm y ordenam que si los fills de famílias que abiten en sos pares y los criats o mosos dels amos causan algun dany o incidescan en alguna pena, si tenen los pares y amos respective de aquells, béns dels fills o peculi dels criats, degan aquells satisfer, per estos, la pena o ban en què auran incidit; empero no tenin-ne, no estigan los tals pares y amos respective tinguts

77. O millor, *incidit*, ja que sembla que el copista va cometre un error de transcripció.

(Pàg. 40)

ni obligats a tal satisfacció, sigue los dits fills y mosos (que) degan pagar-lo de son propi peculí, y no tenin-ne, que se'ls sia aplicada la pena de presó o àrbitra de justícia.

109ª Stituim y ordenam que todas las penas y bans imposadas en las presens ordinacions, tan de les que se a fet destino en ellas, com de las que no se na fet manció, degan fer-se tres parts iguals, essent la una part per la real càmara, altra per la justícia mayor y altre per lo acusadort, per quedar així previngut per real edicte.

110ª Stituim y ordenam que todas las ordinacions antigüas, vulgarment anomenadas de mostesaps, continuades en un llibre vell, en fòlios de pregamí, quedan en sa forsa y vigor, en cuan no estigan derogades o modificades per les presens.

Vedad

Y para que no y aije deficultad ni alt(e)rcació en asunto de vedad y carreradas declaram que lo vedad conté en sí, tota la partida de la Canal, enterament la de Viñols de septo⁷⁸, lo que se anomena los Secans, així mateix las partidas de la Sallida y Vilasalva, y molta part de la Orta de Ribé, cual té comprès la ordinació següent.

111ª Comensa a dividir lo vedad del que no és la basa de la Canal y consecudivament lo camí fondo que ve a parar al portalet de la Serra. Serveix de divisió lo carrer de S(a)nt Marsal, Plasa Maijor y carrer de Ribé, y eixint per lo portal d'en Bové, lo camí Real, per lo qual se va a la vila de Barberà, dret

(Pàg. 41)

al molí del Pas, fins a encontrar lo riu de Anguera, quedant tod lo terreno que dóna a la part de tramuntana fora del vedat, y lo restant terreno que dóna a la part de mitgdia és vedad, des de la baixada del did riu de Anguera a fins a encontrar lo riu de Franculí. Serveix de divisió del riu de Anguera, y den de que encontra lo riu de Franculí fins al pon de la Fusta, com tota la vora de garriga, anan en drechura a sol ponen, fins encontrar un tros de terra de Pau Ortigas, candeler de sera, de la partid vila, al Sol de la Orta de Viñols, cerca lo camí de Tarragona. A la part de mitgdia fora comprenen també dins dit

78. És a dir, la partida de *Vinyols Septenari*. Sobre el tema, vegeu LL. VIVES I POBLET: *Obra cit.*, pàg. 243.

vedad lo dit tros de Pau Ortigas, de la part inferior del cual va a ferir en drechura al Mas Cremat, quedant així mateix la part del conreu vedad y de las garrigas no; y en arribar al Mas Cremat, den de allí fins al Molí de Viñols, serveix de divisió la síquia principal; y den de dit molí fins al Molí de la Tor(ra), lo camí per lo cual se va a dit molí, quedant la part inferior de la síquia y camí del molí, vedad; y la part superior, fora; arriban a dit to(r)ren, va tod tor(r)en amun fins a encontrar lo cor(r)al y pesa de terra de Joseph Foguet, y antes de Noet, donde a on va a pasar per un tros de ter(r)a, que

(Pàg. 42)

antes era de Noet y vuy de la Confraria dels Pobres, y de esta, ratorna a la basa de la Canal, per sobra lo tros de Joseph Martí, serraller, vuy de Anton Llópiz.

Carreradas

Primo, són carreradas tots los camins Reals que cruzan o se encuentran en lo p(resen)t terme, tan dins lo vedad com fora de aquell y no menos tots los camins que sirveixan la p(resen)t vila.

Ytem, lo camí fondo, per lo cual, aixint, en lo Portalet de la Serra, se va en drechura al Mas dit de Chacó Moya, a hont troba una herá.

Ytem, lo camí per lo cual se va dret a la montaña de S(a)n J(oa)n, pasant per sota las arcadas de la Serra.

Ytem, lo camí detrás (de) N(ostr)a S(enyor)a de la Serra, per lo cual se va al torren del Amalgú, fins arribar al riu Francolí.

Ytem, passat lo ball, un camí que y a que tira a la dreta de la partida de Calaf, del terme de la Guàrdia.

Ytem, y finalment, lo camí per lo cual se va des del portal de S(a)n J(ord)i fins al ort del m(ossè)n Joan Castelló, y den del cantó de dita closa fins a encontrar lo torren de la torra y molí de Viñols; en lo cual, no consedint pasatje per esta part del tosal de Viñols, la s(enyor)a Carlana, de sos arrendataris, deuan retornar (a) lo pont que y avia en la síquia per la qual tenian pasatje los bestiaris.

(Pàg. 43)⁷⁹

Las dal ditas Ordinacions són còpia que concorda ab son orijinal, treta

79. A la capçalera de la pàgina s'hi troba una anotació, amb diferent tipus de lletra i de tinta, que diu: "Són de Pau Bertrant".

del Llibra de Ajuntament de casa del convent lo any 1712. Per mà y ploma de mi, Ramon Anton Foguet, alls 22 de abril de 1834⁸⁰.

80. Les dues últimes pàgines del quadern, en aquesta ocasió no transcrites, són una còpia efectuada pel secretari de l'Ajuntament, Salvador Batlle, sobre la "*Declaració de les deveses y de la santència entre lo monestir de Poblet y la vila de Montblanch*".